

Beskrivelse av den separate handelsløsningen for NSL

1. Innledning

På grunn av Brexit var Statnett og vår partner National Grid North Sea Link Ltd (NGNSL) nødt til å designe og implementere en separat handelsløsning for North Sea Link (NSL), i tillegg til Storbritannia etter 1. januar 2021 ikke lenger kunne benytte den felles-europeiske løsningen for krafthandel. Sammen med vår partner NGNSL vurderte Statnett flere ulike auksjonsløsninger for NSL. Spørsmålet ble også diskutert med aktørene i kraftmarkedet. Vi konkluderte med at vi ville designe og implementere en separat implisitt auksjon for NSL, og Reguleringsmyndigheten for energi (RME) ble informert om dette i et brev 10. november 2019.

Nedenfor gis det en kortfattet beskrivelse av den separate implisitte auksjonen for NSL, i tråd med bestillingen vi mottok fra RME 15. januar 2021. Statnett viser også til brev sendt RME 22. januar, der vi besvarer en rekke spørsmål om den valgte handelsløsningen. Vedlagt brevet sendte vi også en rapport utarbeidet av DNV GL.

2. En separat auksjon mellom Storbritannia og budområdet NO2

2.1. Kraftflyt på NSL beregnes med implisitt auksjon

Etter grundige vurderinger besluttet NGNSL og Statnett å designe og implementere en separat implisitt auksjon for NSL. I en implisitt auksjon samles alle kjøps- og salgsbud i hvert budområde til aggregerte tilbuds- og etterspørselskurver for kommende dag på timenivå. I tillegg inkluderes tilgjengelig overføringskapasitet mellom budområdene. Algoritmen beregner så pris for begge budområdene og flyt mellom disse, med målsetting om å maksimere samfunnsøkonomisk overskudd i området den dekker (dvs. sørge for at elektrisiteten flyter dit den har størst verdi). På bakgrunn av denne kalkuleringen får aktørene som har bydd inn i døgnetilbudet tilbakemelding om hva de har fått tilslag på av sine kjøps- og salgsbud, og prisene blir publisert til hele markedet. Dette er samme auksjonsløsning som i dag brukes for døgnetilbudet i store deler av Europa.

2.2. Teknisk beskrivelse av løsningen

Basert på en åpen konkurranse ble oppdraget med å implementere og drifte en separat implisitt auksjon mellom Storbritannia og det norske budområdet NO2 tildelt Nord Pool EMCO. Nord Pool EMCO vil benytte Euphemia-algoritmen for den separate implisitte auksjonen mellom Storbritannia og budområdet NO2. Overføringskapasitet til andre budområder vil ikke direkte bli hensyntatt i auksjonen. Statnetts vurdering er imidlertid at NSL auksjonen indirekte vil dra nytte av at overføringskapasitetene til andre budområder er med i Single Day-ahead Coupling (SDAC) for NO2. Dette utypes nærmere under punkt 3 nedenfor.

Auksjonen vil gjennomføres daglig og dagen før leveringsdøgnet (D-1). Den vil ha lukketid kl 10:50 CET og auksjonsresultatet vil være kjent senest kl 11.00 CET. Det innebærer at aktører har én time på seg til å oppdatere og legge inn bud i SDAC, basert på eventuelle forpliktelser fra NSL auksjonen.

Alle aktører som har omsetningskonsesjon i Norge kan delta i NSL auksjonen, på lik linje med krav til deltagelse i SDAC. Dette forutsetter at de har en gyldig avregningsavtale med eSett Oy og en gyldig balanseavtale med Statnett, eller eventuelt handler under en annen godkjent balanseansvarlig sin portefølje. Aktørene vil være ansvarlig for å planlegge seg i balanse i NO2 på samme måte som i dag.

Budformatene i NSL auksjonen for NO2 vil bli de samme som i SDAC auksjonen i NO2. De som allerede bruker Nord Pool for handel i SDAC, kan gjenbruke eksisterende løsninger. De som eventuelt bruker andre markedsoperatører (Nominated Electricity Market Operator, NEMO) i SDAC, må opprette et kundeforhold til Nord Pool. Alle detaljerte regler for handel er ennå ikke klare, men det antas at reglene for NSL auksjonen i NO2 blir like som for SDAC auksjonen i NO2. Dette gjør det enkelt for markedsaktørene å delta i begge auksjonene.

2.3. Kapasitetsallokering

Statnett benytter i dag en NTC-basert metode (Net Transfer Capacity) for å fastsette utvekslingskapasitet for alle våre utenlandsforbindelser. Ved behov for reduksjoner i overføringskapasiteten vil Statnett redusere kapasiteten på en måte som minimerer det samfunnsøkonomiske tapet for Norge. I denne beregningen er det primært to faktorer som inngår. Det er antatte prisdifferanser og en nettanalyse, som vurderer hvordan en reduksjon på den enkelte kabelforbindelse vil påvirke den aktuelle flaskehalsen i det norske nettet. Summen av disse to faktorene avgjør på hvilken/hvilke forbindelser overføringskapasiteten bør reduseres for å minimere det samfunnsøkonomiske tapet. Denne metoden vil også bli benyttet for NSL fra idriftsettelse.

Innenfor SDAC jobbes det med nye metoder for kapasitetsallokering. Statnett har ennå ikke tatt stilling til hvordan kapasitetsallokeringen mellom NSL auksjonen og SDAC skal gjøres når de nye metodene innføres. Vi ser det imidlertid som naturlig at prinsippene fra dagens kapasitetsallokering, som minimerer det samfunnsøkonomiske tapet ved en kapasitetsreduksjon, videreføres.

3. Statnetts vurdering av betydningen for det norske kraftmarkedet

Før beslutningen om å etablere en separat implisitt auksjon for NSL, vurderte Statnett hvordan en slik auksjon vil kunne påvirke det norske kraftmarkedet. Vi fikk også DNV GL til å vurdere viktige problemstillinger. DNV GLs rapport er offentlig tilgjengelig.

3.1. Konsekvenser for likviditeten i NO2

Statnett forventer at den totale likviditeten i NO2 vil gå opp når NSL idriftsettes med en implisitt auksjon, og at økningen vil være på mer enn hva kabelens kapasitet skulle tilsi.

NSL auksjonen blir i realiteten en alternativ handelsplass for aktørene. Med lave barrierer for deltagelse og rasjonelle aktører, er det naturlig å forvente at aktørene vil delta der de vil forvente å oppnå de beste prisene, enten det er snakk om kjøp eller salg av energi. Aktørene kan også ønske å delta på begge markeds plassene for å fange opp eventuelle prisdifferanser mellom auksjonene.

Statnett vurderte ulike tidspunkter for NSL auksjonen og hvordan det vil påvirke likviditeten i NSL auksjonen og i SDAC. Sammen med vår partner besluttet vi å ha NSL auksjonen først, og så tidlig at aktørene som ikke får tilslag i NSL auksjonen kan delta i SDAC med den samme kapasiteten. Denne løsningen gir også aktørene muligheten til å ta en posisjon i NSL auksjonen og handle seg i balanse i SDAC.

Statnetts vurdering er at en implisitt auksjon for NSL før SDAC er den løsningen som i størst mulig grad legger til rette for en god likviditet i både NSL auksjonen og i SDAC. Statnett fikk DNV GL til å vurdere rekkefølgen på auksjonene. DNV GL støtter Statnetts vurdering av at en implisitt NSL auksjon før SDAC er den beste løsningen for å sikre god likviditet i NO2 totalt sett.

3.2. Konsekvenser for konkurransesituasjonen i NO2

I forkant av at Statnett sammen med vår prosjektpartner NGNSL besluttet handelsløsning for NSL, ba vi eksplisitt DNV GL om å vurdere dette spørsmålet.

DNV GLs vurdering er at de ikke er bekymret for konkurransesituasjonen i NO2, og at dette heller ikke endres ved at det innføres en separat implisitt auksjon for NSL. Et vesentlig poeng er at NO2 ikke er et isolert marked, men har en betydelig overføringskapasitet til andre budområder både i og utenfor Norge. Denne overføringskapasiteten hensyntas direkte når prisene i SDAC for NO2 beregnes og indirekte når prisene i NSL auksjonen beregnes, og er derfor med på å styrke konkurransen i budområdet. Idriftsettelsen av NordLink og NSL bedrer konkurransesituasjonen i NO2 ytterligere.

I den implisitte NSL auksjonen inngår ikke overføringskapasiteten til andre budområder enn Storbritannia direkte. Imidlertid kan alle aktører med en omsetningskonsesjon i Norge delta i NSL auksjonen. Aksepteres risikoen, kan for eksempel en aktør legge inn et salgsbud i NSL auksjonen og, dersom han får tilslag, sikre balansen i NO2 ved å legge inn et prisuavhengig kjøpsbud i SDAC auksjonen for NO2. I praksis kan derfor aktører handle på eventuelle prisdifferanser mellom NSL auksjonen og SDAC prisen for NO2.

Dette innebærer både at konkurransen i NSL auksjonen ikke begrenses til aktører lokalisert i NO2, og at prisdannelsen i NSL auksjonen og SDAC kobles sammen, noe som utdypes nærmere nedenfor. NSL auksjonen drar dermed indirekte nytte av at overføringskapasitetene til andre budområder er med i SDAC og det bedrer også konkurransesituasjonen i NSL auksjonen.

3.3. Konsekvenser for prisdannelsen i NO2

Statnetts vurdering er at det over tid ikke bør være systematiske prisforskjeller mellom NSL auksjonen og SDAC prisen i NO2, med mindre det er konkrete forhold som kan forklare en slik forskjell. Ulike børsgebyrer som er volumbaserte kan for eksempel være et forhold som kan forklare en systematisk forskjell i pris. Denne vurderingen baserer seg på en antagelse om rasjonelle aktører, lave barrierer for å veksle mellom deltagelse i NSL auksjonen og SDAC og tilstrekkelig god konkurranse. Er disse faktorene til stede, bør det prinsipielt sett ikke være systematiske prisforskjeller over tid. Dersom det er systematiske prisforskjeller mellom SDAC og NSL auksjonen, er det rimelig å legge til grunn at aktørene vil flytte handelsvolum fra auksjonen der de får dårligere priser til der de får bedre priser. Eventuelle systematiske ulikheter vil derfor bli utlignet over tid. Aktørene kan også handle på prisdifferansen mellom NSL auksjonen og SDAC, noe som vil bidra ytterligere til å fjerne eventuelle systematiske prisforskjeller.

Det er imidlertid viktig å poengtere at dette ikke er det samme som å si at NSL auksjonen og SDAC vil klarere på nøyaktig samme pris hele tiden. Siden det er to separate auksjoner vil det sannsynligvis være prisforskjeller, men vi mener det er rimelig å anta at disse prisforskjellene ikke vil være systematiske over tid.

Et annet viktig spørsmål er hvordan det å ha en separat implisitt auksjon for NSL vil kunne påvirke prisen i SDAC. Med en effektiv handelsløsning for NSL som gir riktige prissignaler i både NO2 og i Storbritannia, vil kraftflyten på NSL bli tilnærmet lik som om NSL hadde vært inkludert i SDAC. Påvirkningen som NSL har på aktørenes vannverdier bør derfor være uendret av at NSL ikke deltar i SDAC, gitt en effektiv handelsløsning for NSL. Det er derfor rimelig å anta at prisdannelsen i SDAC for NO2 blir tilnærmet den samme som om NSL hadde inngått i SDAC.

Tilsvarende resonnement er det også rimelig å legge til grunn for de øvrige norske budområdene. NSLs påvirkning på SDAC prisen i øvrige norske budområder bør være tilnærmet uavhengig av om

NSL deltar i SDAC eller deltar i en separat energiauksjon, gitt at flyten på NSL er tilnærmet upåvirket av valgt handelsløsning.

En separat implisitt auksjon for NSL vil ikke være like effektiv som om NSL hadde deltatt i den felles europeiske SDAC auksjonen. Statnetts vurdering er imidlertid at vår valgte handelsløsning gir tilnærmet samme prisdannelse i NO₂ og kraftflyt på NSL som ved den opprinnelige SDAC-løsningen, og er den handelsløsning som ligner mest på det som opprinnelig var forutsatt da Statnett søkte OED om konsesjon for NSL i 2013.

4. En handelsløsning med fysiske transmisjonsrettigheter ble vurdert

I forkant av beslutningen om å implementere en implisitt auksjonsløsning på NSL, vurderte vi også en eksplisitt auksjonsløsning med fysiske transmisjonsrettigheter. Vår vurdering er imidlertid at en løsning med fysiske transmisjonsrettigheter ville ha vært en dårligere løsning.

For å være sikre på at rampingrestriksjonene på NSL hadde blitt respektert, måtte en auksjon med fysiske transmisjonsrettigheter ha blitt implementert med et krav om tvungen nominering av kapasiteten, og ikke med kravet "use it or loose it"¹. Med tvungen nominering på NSL hadde aktørene blitt bundet allerede kl. 11:00 dagen før driftsdøgnet, gitt samme auksjonstidspunkt som nå er planlagt. Dette ville ha påvirket risikobildet for aktører som vurderte å delta i auksjonen. Statnett forventer at aktørene ville ha oppfattet tvungen nominering som en ulempe sammenlignet med å ha "use it or loose it", noe som ville ha påvirket størrelsen på risikopremien budgiverne ville ha regnet inn i budene sine.

For å kunne ha deltatt i en eksplisitt auksjon på NSL, måtte aktørene ha vært balanseansvarlig i både NO₂ og Storbritannia, eller alternativt betalt noen for å håndtere balanseansvar i 'det andre landet'. For norske aktører som ikke har planer om kunderettet virksomhet i Storbritannia og ikke har trading som sitt primære virkeområde, er det ikke gitt at det ville ha vært aktuelt å etablere seg som balanseansvarlig i Storbritannia, med det arbeid og ansvar dette innebærer, bare for å delta i en eksplisitt auksjon på NSL. Norske aktører som hadde deltatt i en eksplisitt auksjon på NSL måtte i tillegg ha hatt en forventning om kraftprisen i Storbritannia, i tillegg til i NO₂. Dette ville ha gitt en barriere for norske aktører for å kunne delta i NSL auksjonen. Det samme ville ha vært tilfelle for britiske aktører i Norge. En fordel med implisitt auksjon er nettopp at norske aktører ikke trenger å ta posisjoner i Storbritannia og vice versa.

Videre ville en løsning med fysiske transmisjonsrettigheter ha medført et vesentlig større implementeringsarbeid i Statnetts IT-systemer. Grunnen er at vi i dag ikke har IT-systemer for å håndtere eksplisitte auksjoner på daglig basis med mange aktører. Dagens fallbackløsning med eksplisitt auksjon på NorNed er en ren manuell løsning som ikke er egnet for daglig bruk, og vi måtte ha bygd opp en helt ny løsning for å håndtere dette. En løsning med eksplisitte auksjoner ville derfor hatt en lengre implementeringstid i våre systemer, og det ville ha vært en betydelig risiko for at en slik løsning ikke ville ha vært klar til idriftsettelse av forbindelsen.

¹ "Use it or sell it" vil uansett ikke være mulig for NSL fordi det ikke er en påfølgende energiauksjon (SDAC) hvor kapasiteten kan selges.

5. Brexit-avtalen mellom EU og Storbritannia

Avtalen som nylig ble inngått mellom EU og Storbritannia om en implisitt løs volumkobling understreker at det var riktig og framtidsrettet å velge en implisitt handelsløsning for NSL. Da Statnett og vår partner besluttet handelsløsning for NSL var vi nødt til å velge en auksjonsløsning som var helt separat fra SDAC. Avtalen mellom EU og Storbritannia om en løs volumkobling innebærer en viss teknisk kobling til SDAC, og var derfor en løsning vi ikke kunne velge for NSL på det tidspunktet. Det er også viktig å understreke at handelsløsningen mellom EU og Storbritannia foreløpig kun er et overordnet konsept. Det er mange viktige detaljer som ennå ikke er avklart, og vi vet derfor ennå ikke hvor effektiv løsningen vil bli. Planen for utvikling og implementering av løsningen er svært ambisiøs, og det er etter vår vurdering en risiko for at den løse volumkoblingen mellom EU og Storbritannia kan bli forsinket.

Norge er ikke omfattet av denne avtalen, men Statnetts vurdering er at det på et senere tidspunkt kan være aktuelt for NSL å implementere denne løsningen, dersom det åpnes opp for det. Statnett vil komme tilbake til RME med en anbefaling dersom vi vurderer at dette er en rasjonell løsning.